

УДК 657.412.7.008

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ОРГАНАХ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ

Глухова В.І., к. е. н.

Касич А.О., к. е. н.

*Кременчуцький державний університет
імені Михайла Остроградського*

У статті досліджено організацію бухгалтерського обліку в органах Пенсійного фонду, визначено проблеми та надано пропозиції щодо вдосконалення організаційних аспектів обліку.

Ключові слова: пенсійний фонд, облік, доходи, видатки.

The article explores the organization of accounting in the Pension Fund, identified problems and provided suggestions for improving the organizational aspects of accounting.

Key words: pension fund accounting, revenues, expenses.

Актуальність проблеми. Основною складовою частиною системи соціального захисту населення в Україні є пенсійне забезпечення.

Пенсійний фонд України (ПФУ) здійснює керівництво та управління солідарною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, проводить збір та облік страхових внесків, призначає пенсії та підготує документи для її виплати, забезпечує своєчасне і в повному обсязі фінансування та виплату пенсій, допомоги на поховання, здійснює облік, контроль за цільовим використанням коштів Пенсійного фонду. В умовах дефіцитності державних фінансових ресурсів питання ефективного управління коштами Пенсійного фонду набувають особливої ваги. Оскільки прийняття правильних і об'єктивних управлінських рішень у значній мірі визначається повнотою, достовірністю і якістю інформаційної бази, в цьому контексті актуалізуються питання щодо організації та методики обліку й звітності в даній сфері державних фінансів.

Організація бухгалтерського обліку в органах державного сектора регламентується сьогодні нормативними документами Міністерства фінансів і Державного казначейства України, які мають суттєві відмінності від Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для державного сектора. Для уніфікації вітчизняних та міжнародних принципів бюджетного обліку урядом України в 2007 році було затверджено Стратегію модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки [1].

Стандартизація бухгалтерського обліку на міжнародному та національному рівнях потребує наукових і практичних досліджень організаційних і методичних аспектів обліку в органах Пенсійного фонду.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблеми бухгалтерського обліку в органах Пенсійного фонду України до останнього часу залишаються мало дослідженими. Питанням створення облікової політики, методології, методики обліку доходів і видатків в органах Пенсійного фонду присвячені наукові праці О.В. Адамик [2], В.А. Копилова, Л.Г. Ловінської, [3], С.В. Свірко [4], І.М.Ткачук [5, 6,]. Але в даних роботах недостатньо дослідженими залишаються проблеми організації обліку в частині державного регулювання, виходячи зі специфіки обліку в цій сфері.

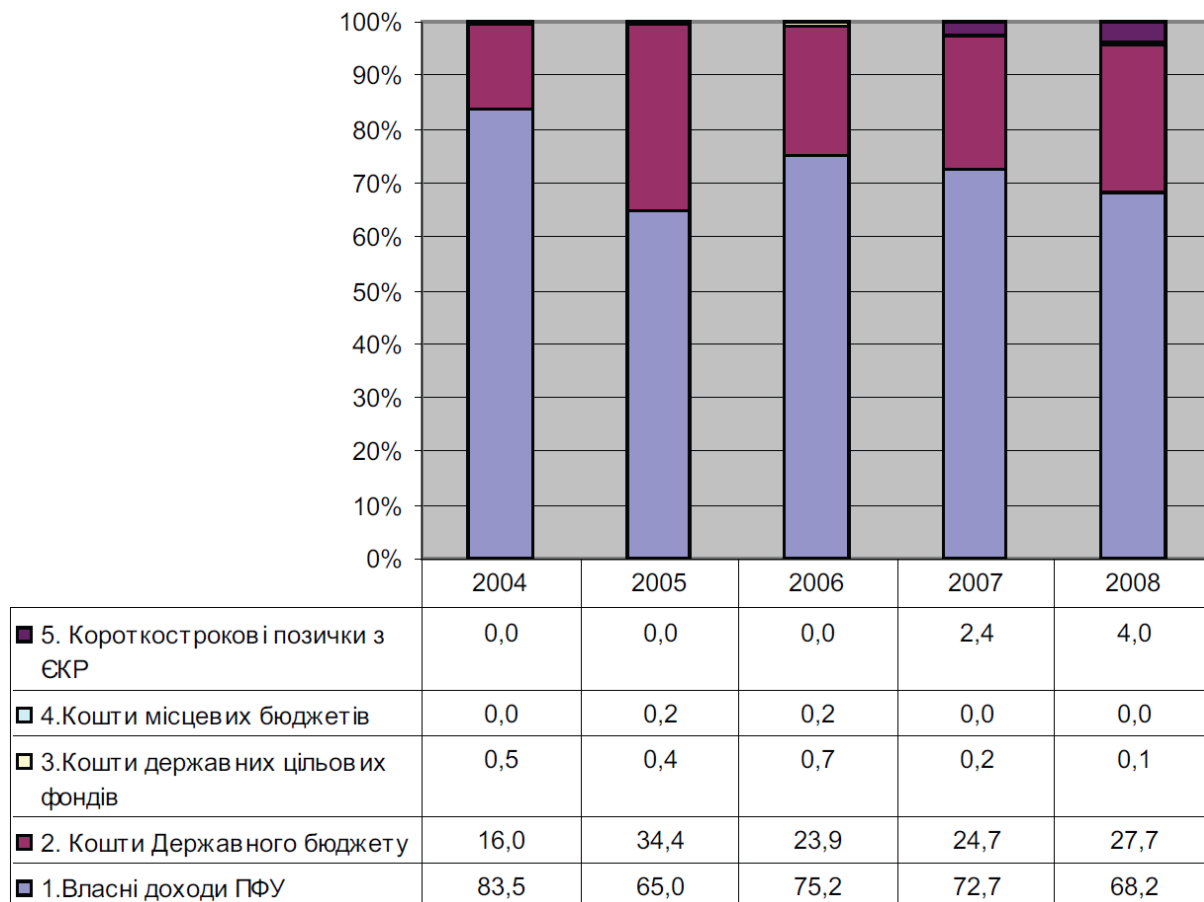
Метою даної статті є характеристика особливостей організації бухгалтерського обліку в органах Пенсійного фонду та формування пропозицій для його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Пенсійний фонд України — найбільший державний цільовий фонд у державі: до бюджету Пенсійного фонду України з усіх джерел фінансування у 2008 році надійшло 147,8 млрд. грн. Структура доходів Пенсійного фонду України у 2008 році зображена на рис. 1 [7], з якого видно, що останніми роками спостерігається диверсифікація джерел фінансування, зумовлена кризовими явищами, тимчасовими касовими розривами, необхідністю забезпечення своєчасного і в повному обсязі фінансування та виплати пенсій і допомоги.

Видаткова частина бюджету Пенсійного фонду характеризується значною диференціацією пенсійних виплат за джерелами і напрямками фінансування.

Кошти Пенсійного фонду України, що зараховуються на єдиний

рахунок Фонду і зберігаються на окремих рахунках його органів в уповноваженому банку, обслуговують органи Державного казначейства.

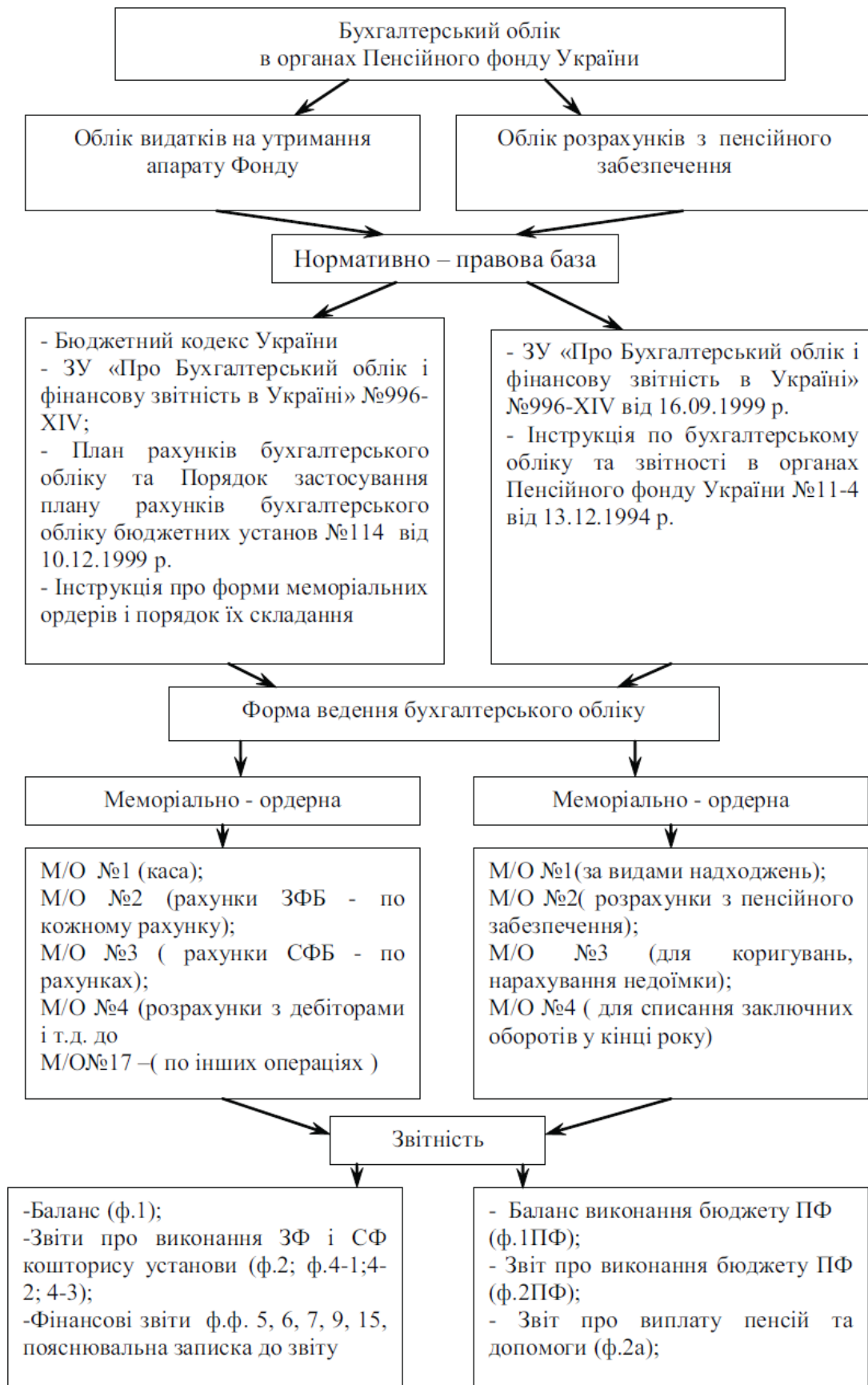

Рис. 1. Структура доходів Пенсійного фонду за 2004-2008 рр. (%)

Організація бухгалтерського обліку в органах Пенсійного фонду України має свої особливості, так як, Пенсійний фонд України функціонує водночас безпосередньо, як Фонд і як бюджетна установа. Схема організації облікового процесу в органах Пенсійного фонду наведена на рис. 2, з якого бачимо, що облік в управлінні ПФУ розділяється на дві підсистеми бухгалтерського обліку.

Облік в управлінні як бюджетній установі, тобто облік виконання кошторису доходів і видатків на утримання апарату управління, регулюється Державним казначейством і Міністерством фінансів України. Нормативні документи з регулювання порядку ведення обліку в бюджетних установах приймаються Державним казначейством України, яке повністю використовує надане йому Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» право вирішення питань організації бухгалтерського обліку, тобто здійснює методологічне

регулювання бухгалтерського обліку.

Рис. 2. Організація бухгалтерського обліку в органах Пенсійного фонду бюджетних установ

Саме Держказначейством України встановлюється порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності

про виконання кошторису доходів і видатків бюджетних установ. Держказначейством України розробляються:

- 1) нормативні документи, що визначають основи організації бухгалтерського обліку (наприклад, План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ, затверджений наказом ГУДКУ №114 від 10.12.1999 року (зі змінами), Порядок застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ);
- 2) документи, що регулюють ведення бухгалтерського обліку окремих об'єктів (інструкції з обліку основних засобів та інших необоротних активів, запасів, кредиторської заборгованості, гуманітарної допомоги тощо);
- 3) документи, що регулюють порядок складання облікових регістрів бюджетними установами (Інструкція про форми меморіальних ордерів і порядок їх складання, Інструкція про затвердження форм карток і книг аналітичного обліку та порядку їх застосування);
- 4) інструктивні матеріали щодо складання і подання фінансової звітності про виконання кошторису.

Для обліку розрахунків з пенсійного забезпечення управління ПФУ користуються Інструкцією з бухгалтерського обліку в органах Пенсійного фонду України, Планом рахунків бухгалтерського обліку та Кореспонденцією субрахунків по основних бухгалтерських операціях затвердженими Постановою правління Пенсійного фонду України №11-4 від 13.12.1994 року (далі - Інструкція № 11-4).

Вказані підсистеми обліку мають свої відмінності й спільні риси. До відмінностей можна віднести те, що вони базуються на окремих нормативно - правових актах, складається різна фінансова звітність. Характерною спільною ознакою є використання журнально - ордерної форми ведення обліку, хоча в обох підсистемах складаються різні меморіальні ордери.

У будь-якій установі основою правильної побудови організації обліку є нормативно-правове забезпечення. Законодавча база щодо організації та методики обліку виконання кошторису видатків на утримання апарату управління в ПФУ в основному відповідає вимогам Закону про бухгалтерський облік і звітність. Ускладнює сьогодні бюджетний облік

існування двох планів рахунків, які ведуться на різній методологічній базі. План рахунків обліку виконання бюджетів ґрунтується на касовому методі бухгалтерського обліку, а облік виконання кошторису в бюджетних установах, базується, крім касового, на методі обліку на основі принципу нарахування. Одним із шляхів вирішення даної проблеми і наближення до міжнародних стандартів обліку та звітності в державному секторі може бути об'єднання цих планів рахунків в єдиний план рахунків з виконання бюджетів і кошторисів доходів і видатків бюджетних установ.

Досліджуючи законодавчу базу щодо побудови обліку формування та використання коштів у Пенсійному фонді, виявлено, що Інструкція № 11-4 - єдиний нормативний документ, який регламентує організацію і ведення обліку в Пенсійному фонді, зміни до якої вносилися останній раз 23.02.1998 р., - потребує суттєвого перегляду. Дана методика є застарілою, оскільки: не відображає інституційних змін щодо нарахування та виплати пенсій і допомоги, які зараз замість органів соціального захисту населення покладені на Пенсійний фонд, виникнення нових об'єктів обліку - розрахунків з пенсіонерами та одержувачами різноманітних видів допомоги, а відтак, не передбачає застосування принципу нарахування, в результаті чого діюча система обліку й звітності не розкриває в повній мірі стан розрахунків у органах ПФУ.

Пенсійний фонд, як і всі цільові фонди, з точки зору державного регулювання бухгалтерського обліку, перебуває, на жаль, в окремому законодавчому полі. Органи Пенсійного фонду характеризуються відсутністю формуванням власної облікової політики. Це зумовлено тим, що Пенсійний фонд функціонує як центральний орган виконавчої влади, і бухгалтерський облік в ньому повинен бути чітко регламентований державою. Так, одним із завдань Мінфіну України, визначених в Положенні [8], є забезпечення розроблення та затвердження в установленому порядку планів рахунків та інструкцій про їх застосування підприємствами, установами і організаціями (крім банків і бюджетних установ), нормативно-правових актів з питань регулювання облікової політики суб'єктів державного сектору економіки, включаючи Пенсійний фонд.

Пенсійний фонд України, згідно Положення, «організовує, координує та контролює роботу головних управлінь Фонду в Автономній Республіці Крим, областях, мм. Києві та Севастополі, управлінь в районах, містах і

районах у містах щодо обліку коштів Пенсійного фонду України, ведення статистичної та бухгалтерської звітності» [9]. Однак реалії сьогодення свідчать, що законодавче декларування необхідності організації обліку в ПФУ не виконується належним чином. Це говорить про відсутність координації діяльності органів виконавчої влади, які визначають облікову політику.

На нашу думку, облікова політика в Пенсійному фонді повинна формуватися з урахуванням специфіки даної сфери державного сектору безпосередньо в ПФУ, а потім її слід подавати на розгляд і затвердження Методологічній раді Мінфіну України, до якої обов'язково включити представника Пенсійного фонду. Причому варто, щоб організацією бухгалтерського обліку в Пенсійному фонді опікувався самостійний департамент бухгалтерського обліку й звітності, укомплектований кваліфікованими науковими й практичними співробітниками, а не існуючий нині департамент обліку та персоналу. Функціональні повноваження щодо персоналу можна покласти на один з діючих департаментів, не розширюючи загальний обсяг витрат на управління.

Висновки. Враховуючи характерні особливості бухгалтерського обліку в Пенсійному фонді, неузгодженість, законодавчу неврегульованість та інші недоліки щодо організації обліку, пропонується:

- розробити конкретні заходи щодо реалізації Стратегії модернізації бухгалтерського обліку в державному секторі, в тому числі й Пенсійному фонді, визначивши чітко виконавців і строки;
- розробити єдиний план рахунків щодо обліку виконання кошторису бюджетних установ і виконання бюджетів у органах Держ казначейства;
- подолати консерватизм, інертність і неузгодженість щодо організації обліку доходів і видатків бюджету ПФУ, розробивши окремі документи, які б регулювали порядок організації обліку та звітності в Пенсійному фонді, містили план рахунків бухгалтерського обліку надходжень і видатків Пенсійного фонду та Порядок його застосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про затвердження Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки: затв. Постановою КМУ від 16.01.2007р. № 34// www.kmu.gov.ua.

2. Адамик, О.В. Організація обліку виконання бюджету органами Пенсійного фонду України/ Адамик О.В. // Бухгалтерський облік і аудит. - 2007. - №5. - С.36-42.
3. Копилов В.А., Ловінська Л.Г. Організаційні засади національної системи бухгалтерського обліку в Україні/ Копилов В.А., Ловінська Л.Г. // Економіка і прогнозування.- 2007. - №2.-С.127-137.
4. Свірко С.В. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: методологія та організація: [монографія]. - К.: КНЕУ, 2006. - 244 с.
5. Ткачук І. М. Організація облікового процесу в Пенсійних фондах/ Ткачук І. М.// Бухгалтерський облік і аудит. - 2007. - № 9. - С. 37-39.
6. Ткачук І.М. Удосконалення нормативного забезпечення бухгалтерського обліку в пенсійних фондах/ Ткачук І.М. // Бухгалтерський облік і аудит. - 2006. - № 12. - С. 16-18.
7. Інформація про виконання основних показників бюджету Пенсійного фонду України за 2004 -2008 роки // www.pfu.gov.ua/pfU/control/uk/index.
8. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України: затв. Постановою КМУ від 27.12.2006 р. № 1637// www.kmu.gov.ua.
9. Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України: затв. Постановою КМУ від 24.10. 2007 р. № 1261// www.kmu.gov.ua.